

Instytut Pamięci Narodowej - Katowice

<https://katowice.ipn.gov.pl/pl3/aktualnosc/103560,Rozmowa-online-z-dr-Sebastianem-Rosenbaumem-autorem-publicacji-Miedzy-katolicyzmem-i-nacjonalizmem.html>
2020-09-18, 19:56

Rozmowa online z dr. Sebastianem Rosenbaumem, autorem publikacji „Między katolicyzmem i nacjonalizmem. Związek Niemieckich Katolików w Polsce w województwie śląskim 1923-1939” - 3 sierpnia 2020 godz. 18.00

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach zaprasza na nowy cykl programów „Czekając... czytając w Przystanku Historia”, w którym przedstawiamy nasze najnowsze publikacje. Kolejne spotkanie zostało wyemitowane 3 sierpnia 2020 r., o godz. 18.00 na naszym fanpage’u na Facebooku [Instytut Pamięci Narodowej w Katowicach](#) oraz kanale YouTube IPNtv Katowice. Polecamy rozmowę z dr. Sebastianem Rosenbaumem, autorem publikacji „[Między katolicyzmem i nacjonalizmem. Związek Niemieckich Katolików w Polsce w województwie śląskim 1923-1939](#)”. Z historykiem rozmawiał dr Andrzej Sznajder, dyrektor Oddziału IPN w Katowicach.

Sebastian Rosenbaum – doktor nauk humanistycznych, historyk, pracownik Oddziałowego Biura Badań Historycznych Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach od 2007 r. Obszary badawcze: historia Górnego Śląska w XIX i XX w., szczególnie problemy narodowościowe i wyznaniowe. Historyk jest sekretarzem redakcji „CzasyPisma”.

W okresie dwudziestolecia Rzeczpospolitą zamieszkiwało ok. 1 mln osób niemieckiego pochodzenia narodowego. Większość z nich koncentrowała się w zachodnich województwach Polski, m.in. w województwie śląskim. Niemcy z tego ostatniego województwa w większości wyznawali katolicyzm, co odróżniało ich od pozostałych członków tej mniejszości narodowej, z reguły ewangelickiego wyznania. Dlatego też najważniejsza organizacja niemieckich katolików powstała właśnie w województwie śląskim, w Katowicach i choć działała w wielu częściach kraju, na polskim Górnym Śląsku znajdowały się jej władze i najsilniejsze struktury. Organizacją tą był Związek Niemieckich Katolików w Polsce (Verband deutscher Katholiken in Polen, VdK). Został powołany do

życia latem 1923 r. przez niemieckich działaczy związanych z tzw. katolicyzmem politycznym i związkowym. Był organizacją co prawda katolicką, kulturalno-społeczną, jednak nie podporządkowaną hierarchii kościelnej administracji apostołskiej, a od 1925 r. diecezji katowickiej. Co więcej, przez kilka pierwszych lat VdK znajdował się w konflikcie z administratorem, a potem biskupem Augustem Hlondem oraz szeregiem duchownych. VdK nawiązywał do silnych w Niemczech tradycji ruchu organizacyjnego świeckich katolików, co nie zawsze podobało się duchowieństwu. Formalnie apolityczny, VdK odgrywał znaczącą rolę w procesie mobilizacji i światopoglądowo-narodowej homogenizacji Niemców w województwie śląskim, dzięki szeroko zakrojonej aktywności kulturalnej, konfesyjnej, społecznej i in. Centrala i filie Związku ściśle współpracowały z innymi organizacjami niemieckimi, jak Volksbund, jednak nierzadko dochodziło między nimi także do konfliktu na tle politycznym i konfesyjnym. W ciągu 16 lat istnienia VdK stał się ważną organizacją Niemców śląskich. Jednak po 1933 r. doszło do pęknięcia w łonie Związku: część działaczy z senatorem RP Eduardem Pantem zdecydowanie opowiedziała się przeciwko rządowi Adolfa Hitlera w Rzeszy Niemieckiej, część przyjęła koniunkturalne stanowisko umiarkowanego poparcia. Wśród działaczy coraz mocniej zaznaczała się rozbieżność między katolickim światopoglądem a penetracją przez ideologię nacjonalistyczną.

Publikacja przedstawia w sześciu rozdziałach korzenie organizacji w tzw. katolicyzmie związkowym w Niemczech, następnie omawia strukturę VdK, jego oddziaływanie na forum województwa śląskiego i diecezji katowickiej, formy aktywności społeczno-kulturalnej oraz dyskurs rozwijany w Związku. Jest to pierwsza tak obszerna monografia poświęcona stowarzyszeniu mniejszości niemieckiej z międzywojennego województwa śląskiego. Jest też próbą ukazania przemian w łonie społeczności niemieckich katolików pod wpływem „narodowej rewolucji” w Trzeciej Rzeszy. Praca oparta jest na szerokiej bazie źródłowej, obejmującej archiwa w Niemczech i w Polsce, państwowe i kościelne, oraz prasę mniejszości niemieckiej.